

Всесвітня література в школах України. – 2021. – № 1

Олександр Первак. Орієнтовне альтернативне планування уроків зарубіжної літератури. Тема «Ф. Достоевський. «Злочин і кара»

До уроку 18

·Виставка-презентація книжок Ф. Достоевського.

Роман у листах «Бідні люди» розгортає перед читачем літопис зворушливої дружби-любви літнього департаментського чиновника, скромного переписувача службових паперів Макара Девушкіна і бідної молоді швачки Вареньки Добросьолової. Уперше в російській літературі «маленька людина» була зображена не зневаженою та приниженою бідністю, а гордою, сповненою гідності й самоповаги особистістю.

У 1864 році Ф.М. Достоевський пише повість «Записки з підпілля», що посідає особливе місце не лише у творчості письменника, а й у світовій літературі. Це повість-сповідь, монолог високого емоційного напруження, створений у стилі «потoku свідомості» героя. Вперше з такою силою в літературі було зображено антигероя (носія антиморальних принципів) – тип особистості, який став характерним для історичного життя Росії та Західної Європи ХІХ.

«Записки з підпілля» стали своєрідним прологом до «великого п'ятикнижжя» – романів «Злочин і кара» (1866), «Ідіот» (1869), «Біси» (1872), «Підліток» (1875), «Брати Карамазови» (1879 – 1880).

У романі «Ідіот» створено образ «позитивно прекрасної людини», морального ідеалу особистості.

Роман «Біси» є непримиренною критикою й засудженням політичного екстремізму, анархізму та всездозволеності. Ще до появи теорії Ніцше про «сильну людину», яка стоїть над суспільством і зневажає його закони, Достоевський показав згубну силу таких ідей.

У романі «Підліток» зображено процес формування характеру, життєвого становлення особистості і духовного прозріння гімназиста

Аркадія Долгорукого, що відбувається на тлі пристрастей, обману, лицемірства та корисливості світу дорослих.

У романі «*Брати Карамазови*» втілено близьку серцю Достоєвського тему «відновлення» загиблої людини, його роздуми над історичною долею Росії та всесвітніми шляхами людської цивілізації.

Творча спадщина Ф.М. Достоєвського складається з великої кількості геніальних творів. Крім згаданих раніше романів перу митця належать «*Принижені і зневажені*» (1861) і «*Гравець*» (1866), повісті та оповідання («*Білі ночі*» (1848), «*Неточка Незванова*» (1848), «*Село Степанчиково та його мешканці*» (1859), «*Записки з мертвого дому*» (1860) та ін.), публіцистичні твори, щоденники, вірші.

До уроку 19

Робота з художнім текстом (у творчих групах).

• Цитатна характеристика образу Родіона Раскольника.

Г р у п а

– *Знайдіть цитату-опис зовнішності Раскольника.*

(«...він був напрочуд гарний з себе, з прекрасними темними очима, темно-русий, стрункий, вище середнього зросту»).

– *Що нам відомо про його розумові здібності?*

«Вчився він посилено, не жаліючи себе, і за це його поважали, але ніхто не любив».

– *Чому від Раскольника «...незабаром усі відвернулися»?*

- «...він був ... гордим відлюдником... Деяким товаришам його здавалося, що він дивиться на них усіх, мов на дітей, згорда, ніби він усіх їх випередив за переконаннями, знаннями та розвитком, і що на їх переконання та інтереси він дивиться як на щось несерйозне.»

– *Що робило головного героя дивним в очах людей, які його оточували?*

- «Зрідка тільки бурмотів він щось сам до себе...»

- «...перебував у дратівливому напруженні, схожому на іпохондрію...»
- «..заглибився в себе і відцурався всіх, що боявся навіть будь-якої зустрічі...»
- «Про щоденні справи свої він зовсім перестав і не хотів думати.»
- «Ніколи досі не ходив він у пивниці...»
- «Важко було б більш опуститись і обрости брудом; але Раскольнікову це було навіть приємно в його теперішньому душевному стані...»
- «...зовсім замкнувся в собі, мов черепаха у своїй шкаралупі...»
- «...лежиш, як той лежень...» (служниця)
- «...перебуваючи в університеті, майже не мав товаришів, усіх цурався, ні до кого не ходив і у себе приймав неохоче.»
- «Ні в загальних сходках, ні в розмовах, ні в забавах, ні в чому він якось не брав участі.»
- «...він не помічав дороги, ішов, щось шепочучи, і навіть промовляв уголос до себе, чим дуже дивував зустрічних. Багато хто вважав його за п'яного.»

Г р у п а

- *Як Родіон ставиться до свого оточення?*
- «..заборгував хазяйці і боявся з нею зустрічатись.»
- «...обличчя служниці, яка повинна була йому прислужувати і заглядала іноді в його кімнату, викликало в нього приплив жовчі і конвульсії.»
- «...коли доводилося зустрічатись з кимсь із знайомих або з колишніми товаришами, з якими взагалі він не любив зустрічатись...»
- «...перше ж звернене до нього слово раптом повернуло звичайне для нього неприємне і дратівливе почуття огиди до всякого чужого, хто торкався або хотів тільки торкнутись його особи.»
- «А матуся ж з якої речі гроші тринькає? З чим вона до Петербурга прибуде?.. На що ж жити в Петербурзі вона сподівається потім?»

- «Я колишній студент, бо тепер не можу утримати себе, але я одержу гроші... У мене мати і сестра в -й губернії... Мені вишлють, і я... сплачу»

- «...з самого початку я пообіцяв, що одружуся з її дочкою, обіцянка була словесна, цілком вільна... хазяйка мене тоді охоче кредитувала, і я провадив почасти таке життя... я дуже був легковажний...»

- «Люди розходились, поліцейські возилися ще з жінкою... Раскольніков дивився на все з чудним відчуттям бездумності й байдужості.»

- «Дозвольте ж мені тепер... сприяти... відданню останньої шани моєму покійному другові. Ось тут... двадцять карбованців, здається,— і якщо це може стати вам у пригоді, то... я... одно слово, я зайду,— я обов'язково зайду... я, може, ще завтра зайду...»

- «Дуню,... я проти цього шлюбу, а тому ти й повинна, завтра ж, з першого ж слова, відмовити Лужину, щоб і дух його не пах.», «І тому, на завтра, напиши листа... з відмовою... Вранці дай мені прочитати, і край!»

- «Не дослухує, що йому кажуть. Ніколи не цікавиться тим, чим усі в цей час цікавляться» (Разуміхін про Раскольнікова)

- «...який він фантастичний і, як би це сказати, капризний...» (Пульхерія Олександрівна про сина)

- «Ви думаете,— палко говорила далі Пульхерія Олександрівна, – його б спинили тоді мої сльози, мої благання, моя хвороба, можливо моя смерть від туги або наші злидні? Спокійнісінько б переступив через усі перешкоди.» (Мати про одруження з донькою Зарніциної)

- «...чи ж думала я, що боятимусь зустрічі з сином...» (Пульхерія Олександрівна)

- «Я ж тільки вошу вбив, Соня, непотрібну, паскудну, зловредну.»

Ш г р у п а

– *Чому Раскольніков вирішив вбити стару лихварку Олену Іванівну?*

- « – Я ... для себе вбив, для себе самого... І не гроші ... потрібні мені були, Соню, .. мені треба було узнати тоді, і якнайшвидше узнати, воша я, як

усі, чи людина? Зможу я переступити чи не зможу? ...Тремтяче я створіння, чи право маю...»

- «... я хотів Наполеоном зробитись, через те й убив...»

- «Воля і влада, а головне влада! Над усіма цими тремтячими створіннями і над усім мурашником!.. От мета!»

– *Що планував робити з грошима лихварки Раскольников після того, як перевірить на собі власну «теорію»?*

- «...я й надумав, заволівши бабиними грошима, витратити їх на мої перші роки, щоб не тягти з матері на забезпечення себе в університеті, на перші кроки після університету, – і зробити все це широко, радикально, так щоб уже цілком нову кар'єру влаштувати і на новий, незалежний шлях стати...!»

– *Чи страждає від вчиненого злочину Раскольников?*

- «Він сів на дивані, – і тут усе пригадав! Раптом, враз усе пригадав! В першу мить він думав, що збожеволіє. Страшний холод охопив його...»

- «Дивна думка спала йому раптом: встати зараз, підійти до Никодима Хомича і розповісти йому все про вчорашнє, все до останньої дрібниці, потім піти разом з ним на квартиру і показати їм, де сховано речі в кутку, в дірці.»

- «Раскольников... був дуже блідий, неухвалений і похмурий. Зовні він скидався начебто на пораненого, або на людину, що терпіла якийсь сильний фізичний біль: брови його були нахмурені, губи стулені, очі запалені. Говорив він мало і неохоче, мовби через силу або виконуючи обов'язок, і в його рухах часом відчувалося якесь занепокоєння.»

- «Знаєш, Соню, – сказав він зненацька з якимсь піднесенням, – знаєш, що я тобі скажу: коли б тільки я зарізав через те, що був голодний, – говорив він далі, напіраючи на кожне слово і якимось загадково, але дивлячись при цьому на неї так щиро, – то я б тепер... був щасливий! Знай це!»

IV група

– *Які добрі справи зробив Раскольников?*

- «...під час свого перебування в університеті, останні свої гроші витрачав, щоб допомогти своєму бідному і сухотному університетському товаришеві і майже цілком утримував його протягом півроку.»

- «...піклувався про старого і хворого батька померлого товариша (який утримував і годував свого батька своєю працею мало не з тринадцятирічного віку), улаштував, нарешті, старого в лікарню, і коли той теж помер, поховав його.»

- «...під час пожежі, вночі, виніс з якоїсь квартири, що вже зайнялася, двох маленьких діток, сам же при цьому дістав серйозні опіки.»

- допоміг Семену Захаровичу Мармеладову, коли він потрапив під колеса карети;

- захистив від домагань п'ятнадцятирічну п'яну дівчину;

- пожертвував гроші на похорон Мармеладова.

Г р у п а

– *Які висновки для себе зробив Раскольников після скоєного вбивства?*

- «...не мав я права туди ходити, бо я така ж самісінька воша, як і всі!»

- «О, як я ненавиджу тепер оте нікчемне бабисько! Здається б, вдруге вбив, коли б воскресла! Сердешна Лизавета! Навіщо вона тоді нагодилася!...»

- «Але ж він не каюся в тому, що вчинив...уже в тюрмі він знову переглянув і обміркував усі колишні свої вчинки, зовсім не визнавав їх такими дурними й огидними, якими вони здавалися йому в той фатальний час...»

- «Взагалі ж найбільш почала дивувати його та страшна, та непрохідна прірва, яка лежала між ним і всім цим людом.»

До уроку 20

•Учніське повідомлення «Біблійна основа роману «Злочин і кара».

Християнський вплив так чи інакше можна простежити у творчості будь-якого письменника. Християнськими істинами і заповідями живиться і творчість Достоевського, зокрема, його роман «Злочин і кара».

Поняття гріха і чесноти, гордині і смиренності, добра і зла - ось те, що цікавить Достоевського. Гріх і гординю несе Раскольников, ключовий герой роману. Причому гріх вбирає в себе не тільки прямі вчинки, а й затаєні помисли (герой несе покарання ще до злочину). Впустивши у себе свідомо потужну наполеонівську теорію про «тварей тремтячих», герой вбиває стареньку процентницю, але не стільки її, скільки себе. Пройшовши по шляху саморуйнування, Раскольников за допомогою Соні знаходить ключ до порятунку через страждання, очищення і любов. Як відомо, всі ці поняття - найголовніші і найважливіші в християнському світогляді. Люди, позбавлені покаєння і любові, що не пізнають світла, а побачать темний потойбічний світ, страшні за своєю суттю. Так, Свидригайлов вже за життя має чітке уявлення про загробний світ у вигляді «чорної лазні з павуками і мишами» - це його картина пекла для грішників, які не знають ні любові, ні покаєння. Свидригайлов приречений: навіть добро, яке він ось-ось вже готовий зробити, марне: його добро не приймається, занадто пізно. Страшна сатанинська сила, чорт, переслідує і Раскольникова, в кінці роману він скаже: «Чорт мене вів на злочин». Але якщо Свидригайлов кінчає життя самогубством (здійснює найстрашніший смертний гріх), то Раскольников очищується. Мотив молитви в романі постійний. Раскольников після сну про коня молиться, але його молитви не почуті, і він йде на злочин. Постійно моляться Соня, дочка квартирної хазяйки (готує себе в монастир), діти Катерини Іванівни. Молитва, невід'ємна частина християнина, стає частиною і роману.

Також присутні такі образи і символи, як хрест і Євангеліє. Соня дає Раскольникову Євангеліє, що належало Лизаветі, і, читаючи його, він відроджується до життя. Хрест Лизавети Раскольников спочатку від Соні не

приймає, поки не готовий, але потім бере, і знову ж таки це пов'язано з духовним очищенням, відродженням від смерті до життя.

Християнське в романі посилюється від численних аналогій з біблійними сюжетами. Притчу про Лазаря Соня читає Раскольникову на четвертий день після злочину. При цьому, Лазар у притчі воскрес саме на четвертий день. Тобто Раскольников ці чотири дні духовно мертвий і, по суті, лежить в труні (труна - комірка героя), а Соня прийшла, щоб врятувати його. Зі Старого Завіту в романі присутня притча про Каїна, з Нового - притча про митаря і фарисея, притча про блудницю («якщо безгрішний, нехай першим кине в неї камінь»), притча про Марфу - жінчку, все життя якої націлене на суєту, тож пропускає найголовніше (Марфа Петрівна, дружина Свидригайлова, все життя метушиться).

Чітко простежуються євангельські мотиви в іменах. Капернаум - прізвище людини, у якої Соня знімала кімнату, а Марія-блудниця жила недалеко від міста Капернаума. Ім'я Лизавета означає «та, що шанує Бога». Ім'я Іллі Петровича поєднує в собі Іллю (Ілля-пророк, громовержець) і Петра (апостол, твердий як камінь). Зауважимо, що саме він найпершим запідозрив Раскольникова. Катерина – «чиста, світла». Софія – «мудрість».

Цифри, які є символічними в християнстві, символічні і в романі. Це числа три, сім і одинадцять. Соня виносить Мармеладову 30 копійок, перший раз вона ж приносить «з роботи» 30 карбованців; Марфа викупує Свидригайлова також за 30, а він, як Юда, зраджує її. Свидригайлов пропонує Дуні «до тридцяти», Раскольников 3 рази дзвонить в дзвіночок і стільки ж разів б'є стару по голові. Відбувається три зустрічі з Порфирієм Петровичем. Число сім: о сьомій годині дізнається, що нема вдома Лизавети, скоює злочин «о сьомій годині». Але ж число 7 є символом союзу Бога з людиною; здійснюючи злочин, Раскольников хоче розірвати цей союз і тому терпить муки. В епілозі: залишилося 7 років каторги, Свидригайлов прожив з Марфою 7 років.

У романі присутня тема добровільного мучеництва заради покаяння, визнання своїх гріхів. Саме тому Миколка хоче взяти провину Раскольников на себе. Але Раскольников, ведений Сонею, яка несе в собі християнську правду і любов, приходять (хоча через сумніви) до народного каяття, бо, на думку Соні, тільки народне, відкрите каяття при всіх є справжнім. Відтворюється головна думка Достоєвського в цьому романі: людина повинна жити в злагоді з собою і світом, вміти прощати і співчувати, а все це можливо тільки з набуттям істинної віри. В силу таланту і глибокого внутрішнього переконання Достоєвського християнська думка реалізується в повній мірі, справляє сильний вплив на читача і, як наслідок, доносить до кожного християнську ідею порятунку і любові.

(За матеріалами: <http://um.co.ua/8/8-5/8-58635.html>)

•Презентація дослідницької роботи домашніх груп.

Г р у п а. Цитатна характеристика образу Разуміхіна.

Ім'я, походження	«Дмитро Прокопович» «Я от, бачите, Вразуміхін; не Разуміхін, як мене всі величають, а Вразуміхін, студент, дворянський син...» «Матері у мене немає, ну, а дядько щороку сюди приїздить і майже щороку мене не пізнає, навіть зовні, а людина розумна...»
Зовнішність	«Зовнішність його привертала увагу, був він високий, худий, завжди погано голений, чорноволосий».
Соціальний статус	«Був він дуже бідний і сам один утримував себе, добуваючи гроші різною роботою.»
Розумові здібності	«Був він розумний...»
Фізичні дані	«...мав славу силача», «Пити він міг хтозна-скільки...»

Риси характеру	
Веселий, компанійський	«... надзвичайно веселий і компанійський хлопець, добрий до простоти. Проте, за цією простотою ховались і глибина і гідність. Кращі з його товаришів бачили це, всі його любили.»
Простуватий	«... часом дуже простуватий»
Бешкетник	«Іноді він буянив...», «... часом він бешкетував навіть надміру, але міг і зовсім не бешкетувати.»
Оптиміст	«... ніякі невдачі його ніколи не бентежили, і ніякі погані обставини, здавалося, не могли пригнітити його. Він міг квартирувати хоч на даху, зносити страшенний голод і незвичайний холод», «Якось він цілу зиму зовсім не топив своєї кімнати і твердив, що це навіть приємно, бо в холоді краще спиться»
Практичний	«Він знав безліч джерел, де міг почерпнути хоч сякий-такий заробіток.»
Діловий	«Мене ж візьміть у друзі, в компаньйони, і вже будьте певні, що почнемо вигідне діло... Будемо і перекладати, і видавати, і вчитись, все разом. Тепер я можу бути корисним, бо маю досвід. От уже мало не два роки по видавцях швендяю і всю їх підноготну знаю... А вже щодо... друкарень там, паперу, продажу, це ви мені доручіть!..»
Делікатний	«.. Раз якось, місяців зо два тому, вони було зустрілися на вулиці, але Раскольников одвернувся і навіть перейшов на другий бік, щоб той його не помітив. А Разуміхін хоч і помітив, та пройшов мимо, не бажаючи тривожити приятеля.»

<p>Ставлення до навчання</p>	<p>«Тепер він теж був змушений вийти з університету, але ненадовго, і з усіх сил намагався виправити становище, щоб можна було продовжувати навчання.»</p>
<p>Ставлення до теорії утопічного соціалізму</p>	<p>«...все у них через те, що «середовище заїло», і нічого більше!.. коли суспільство організувати нормально, то враз і всі злочини зникнуть, бо ні для чого буде протестувати і всі миттю зробляться праведними. На особистість не зважають, особистість заперечують, особистості не може бути! У них не людство, розвинувшись історичним, живим, шляхом до кінця, само собою перетворюється, врешті-решт, в нормальне суспільство, а навпаки, соціальна система, вийшовши з якої-небудь математичної голови, враз і приведе до порядку все людство і миттю зробить його праведним і безгрішним, раніше від усякого живого процесу, без усякого історичного і живого шляху! Через те вони так інстинктивно й не люблять історії: «неподобства самі в ній та дуроці» — і все самою тільки дурістю пояснюється! Через те так і не люблять живого процесу життя: не треба живої душі! Жива душа життя вимагатиме, жива душа не послухається механіки, жива душа підозрілива, жива душа ретроградна!»</p>
<p>Ставлення до злочинності серед цивілізованої</p>	<p>«...чим же пояснити цю в якійсь мірі розбещеність цивілізованої частини нашого суспільства?.. – Чим пояснити? – вчепився Разуміхін. – А от саме надто закоренілою неділовитістю і можна було б</p>

частини суспільства	<p>пояснити.»</p> <p>«На всьому готовому звикли жити, чужим розумом перебуватися, жоване їсти. Ну, а прийшов час завітний, тут всяк і об'явився, чим він дихає...»</p> <p>«Оголошую вам, що ви всі до одного марнославні фанфарони!...Немає у вас жодної ознаки життєвої самостійності!»</p> <p>«Ідеї-то... бродять... і бажання добра є, хоча і дитяче; і чесність знайдеться...а діловитості немає!»</p>
Разуміхін про себе	<p>«І хіба хоч трохи дозволена така мрія для нього, Разуміхіна? Хто він в порівнянні з такою дівчиною, – він, п'яний буян і хвалько?»</p> <p>«Хіба можливе таке цинічне і смішне порівняння?»</p> <p>Разуміхін страшенно почервонів від цієї думки...»</p> <p>«Але в усякому разі циніком і брудним нечупарою не можна лишатись...»</p>
Ставлення інших героїв	<p>«Який меткий і... відданий юнак! – вигукнула надзвичайно зраділа Пульхерія Олександрівна.</p> <p>«– Здається, хороша людина, – навіть з деяким захопленням відповіла Євдокія Романівна...»</p> <p>«Він діловий, працьовитий, чесний і здатний глибоко любити...» (Раскольников)</p> <p>«...в цій людині відчувалася залізна воля.» (Дуня)</p>

Очікуваний висновок. Дмитро Разуміхін, як і Родіон Раскольников, є носієм власної ідеї. Але, на відміну від свого університетського товариша, його переконання життєствердуючі. Він любить людей і прагне змінити оточуючу його дійсність ціною власних, а не чужих страждань. Позбавлений підтримки рідних, він голодує та мерзне в убогій квартирі, але при цьому не

впадає в розпач і не шукає винних у своїх проблемах. Разуміхіна в житті підтримує почуття власної гідності, а Раскольнікова – непомірна гординя. Разуміхін критично оцінює основні положення теорії утопічного соціалізму. У цьому йому допомагає практичний життєвий досвід, якого бракує Раскольнікову. Разуміхін поважає людську особистість, а Раскольнікова захоплює «арифметика» життя. Ідея-мрія Разуміхіна – власна видавнича справа. Свої здібності – освіченість, діловитість, вміння спілкуватися з різними людьми – юнак прагне застосувати з користю не тільки для себе, але й для інших: «Будемо і перекладати, і видавати, і вчитись, все разом». Світогляд, стиль життя та вчинки Разуміхіна ще раз доводять, що «теорія «надлюдини» є результатом зарозумілості і «неділовитості» Раскольнікова.

II група. Цитатна характеристика образу Лужина.

Зовнішність	<p>«...йому вже сорок п'ять років, але він досить непоганий на вроду і ще може подобатись жінкам...»</p> <p>«...осанистий, з настороженою, бундючною фізіономією...»</p> <p>«Обличчя його, дуже свіже і навіть гарне, і без того здавалося дуже молодим як на сорок п'ять років. Темні бакенбарди, у вигляді двох котлет, приємно прикрашали його, і дуже гарно згущалися коло щойно виголеного до блиску підборіддя. І навіть те, що його волосся, в якому, правда, де- не-де вже проступала сивизна, було розчесане й завите у перукаря, не надавало йому смішного або дурного вигляду, що звичайно буває завжди, коли завивають волосся, бо це неминуче робить мужчину схожим на німця, який іде під вінець. Коли ж і було щось у цій досить гарній і</p>
-------------	--

	солідній фізіономії справді неприємне, відразливе...»
Соціальний статус	<p>«Петро Петрович, пробившись з дуже маленьких людей...», «...не приховує, що вчився на мідні гроші, і навіть вихваляється, що сам собі дорогу проклав...»</p> <p>«..він вирішив, нарешті, остаточно змінити кар'єру, щоб мати ширше коло діяльності, а разом з тим поступово перейти й у вище товариство, солодкі мрії про яке давно вже не залишали його... Одно слово, він наважився скуштувати Петербурга.»</p> <p>«Він цілком ... забезпечений, служить на двох посадах і вже має свій капітал. ... та й взагалі людина він дуже солідна і пристойна...»</p> <p>«...він хоче відкрити в Петербурзі публічну адвокатську контору. Він уже давно займається клопотанням по судах у позовах та інших справах і цими днями виграв один великий позов. А в Петербург йому тим потрібніше, що там у нь ого одна велика справа в сенаті».</p>
Риси характеру	
Любить повчати	«Говорив він і ще багато чого... і дуже любить, щоб його слухали...»
Манірний	«Це був добродій ... манірний...», «...бо трохи начебто
Гордовитий	гонористий...», «...трохи тільки похмурий і немовби гордовитий.»
Неделікатний	«...мені здався спочатку начебто різким...» (Пульхерія

	Олександрівна)
Жадібний	<p>«Але більш за все на світі любив і цинив він, добути працею і іншими засобами, свої гроші: вони рівняли його з усім, що було вище від нього.»</p> <p>«Та й тут ота ділова людина їх обдурила трошки: адже вантаж коштує дешевше за їхній проїзд, а чого доброго, і задурно перевезеться.» (Раскольніков)</p> <p>«Погань страшенна: бруд, сморід та й підозріле місце; історії траплялися; та й чорт зна, хто тільки там не живе!.. А втім, дешево.» (Квартира для Дуні і Пульхерії Олександрівни)</p>
Байдужий	<p>«..тут-таки висловив і сумніви, мовляв, університетські заняття твої не залишать тобі часу для роботи в його конторі.» (Пульхерія Олександрівна про Лужина і його бажання допомогти Раскольнікову)</p> <p>«...він мав зустріти нас, як і обіцяв, в самому вокзалі. Замість того, у вокзал прибув висланий назустріч нам якийсь лакей, з адресою цих номерів і щоб провести нас туди...»</p>
Самозакоханий	<p>«Зрозумійте, що коли ви не помиритесь, то я ж муситиму вибирати між вами: або ви, або він. Так поставлено питання і з вашого і з його боку». (Дуня)</p> <p>«Любов до майбутнього чоловіка має бути сильнішою за любов до брата» (Лужин)</p>
Прагне бути	«Він із захопленням мріяв... про дівчину

<p>благодійником</p>	<p>порядну і бідну (неодмінно бідну), дуже молоденьку, дуже гарну з себе, благородну й освічену, дуже залякану, таку, що зазнала дуже багато лиха і зовсім би перед ним схилялася, яка б усе своє життя вважала його рятівником своїм, благоговіла перед ним, корилася, дивувалась йому, і тільки йому одному».</p> <p>«...я зважився вас узяти, так би мовити, після міського поговору, який поширився по всій окрузі відносно репутації вашої. Знехтувавши для вас громадську думку і знімаючи ганьбу з вас, я, звичайно, міг вельми й вельми сподіватись, що ви це оціните, і навіть зажадати від вас вдячності...»</p> <p>«...сватаючи тоді Дуню, він цілком уже був переконаний в безглуздісті всіх цих пліток...»</p>
<p>Брехун</p> <p>Мстивий</p>	<p>«...він сам, своїми власними руками віддав ці сто карбованців Софії Семенівні, – я бачив, я свідок, я присягу візьму! Він, він! – повторював Лебезятніков, звертаючись до всіх і кожного».</p> <p>«Хай же буде вам, мадемуазель, оцей сором наукою на майбутнє, – звернувся він до Соні, – а я далі вже ні до яких заходів не вдаватимусь, хай уже буде так, не даватиму цьому ходу. Петро Петрович скося подивився на Раскольнікова.»</p>
<p>Лицемір</p>	<p>«Всі ці наші новини, реформи, ідеї – все це і нас торкнулося в провінції, але щоб бачити ясніше, і до того ж бачити все, треба бути в Петербурзі».</p> <p>«Я ж залюбки зустрічаюся з молоддю, по ній бачиш, що в нас є нового», «...найбільше</p>

	<p>помітиш і дізнаєшся, спостерігаючи молоде покоління наше.»</p> <p>«Йому було байдуже до всіх цих вчень, ідей, систем. Він мав власну мету... чи не можна якось під них підлаштуватись ...щоб посприяти власній кар'єрі, якщо вони й справді в силі?»</p>
Егоїст	<p>«Якщо мені... говорили: «возлюбви» і я возлюбляв, то що з того виходило?.. виходило те, що я рвав каптан навпіл, ділився з ближнім, і обидва ми залишалися наполовину голі... Наука ж говорить: полюби, перш за всіх, одного себе, то й справи свої упораєш як слід, і капітал тій залишиться цілим... Чим більше в суспільстві влаштованих приватних справ і, так би мовити, цілих каптанів, тим більше влаштовується в ньому спільна й справа».</p>
Ставлення до себе	<p>«...до хворобливості звик милуватись собою, високо цинив свій розум і здібності і навіть іноді, наодинці, милувався своїм обличчям у дзеркалі».</p>
Ставлення Інших персонажів	<p>«Негідна ви і зла людина, – сказала Дуня.»</p> <p>«Петро Петрович негідний пліткар...» (Дуня)</p> <p>«Безцеремонно роздивившись пана Лужина, Раскольніков злісно посміхнувся...»</p> <p>«... він нишпорка і спекулянт; тому що жид і фігляр...» (Разуміхін)</p> <p>«Це найбільш розбещений і пропаций серед людей, що потонули в розпусті!» (Свидригайлов)</p>

Очікуваний висновок. Петро Петрович Лужин захоплений власною ідеєю-пристрастю – бажанням якнайшвидше збагатитися, щоб бути

прийнятим у петербурзькому вищому товаристві. Та найстрашніше те, що він намагається виправдати власні меркантильні інтереси високою метою – «всесвітньою благом». Ділок вважає, що його власне збагачення є неодмінною умовою майбутнього облаштування заможного щасливого суспільства в цілому. Заради цієї «високої мети» він здатний на будь-які вчинки: «Доведіть до наслідків, які ви щойно проповідували, і вийде, що людей можна різати...» (Раскольніков). Раскольнікову неприємний Лужин, можливо, тому, що в ньому він бачить власне відзеркалення: торжество зарозумілості, самоствердження будь-якими засобами, нехтування інтересами інших людей. Проте, є те, що відрізняє цих двох персонажів: Петру Петровичу бракує «живої душі», що примушує «нового Наполеона» Раскольнікова співчувати, іншим та здійснювати благородні вчинки.

III група. Цитатна характеристика образу Свидригайлова

Ім'я, прізвище	«Аркадій Іванович Свидригайлов, дозвольте відрекомендуватись...»
Зовнішність	«...чоловік цей був уже немолодий, дебелий, і з густою, світлою, майже білою бородою...»
Соціальний статус	«...дворянин, служив два роки в кавалерії...» «Ціла компанія нас була, найпристойніша, років вісім тому; проводили час; і все, знаєте, люди з манерами, поети були, грошовиті були... Це ж я, в селі живши, опустився». «...по-перше, я хоч і небагатий, але ці десять тисяч карбованців у мене вільні, тобто зовсім, зовсім мені не потрібні».
Риси характеру	
Розчарування життям	«...я нудився! Та що! За кордон я раніше їздив, і завжди мені нудно було. Не те, щоб там щось, а

	<p>от на світ благословляється, затока Неаполітанська, море, дивишся, і якось сумно. Найгірше те, що справді за чимсь сумуєш! Ні, на батьківщині краще: тут принаймні в усьому інших звинувачуєш, а себе виправдовуєш.</p> <p>«Народ п'янствує, освічена молодь від бездіяльності перегорає в нездійснених снах і мріях, спотворюється в теоріях...»</p>
Самовпевнений	<p>«... я нічиєю думкою особливо не цікавлюсь, – сухо і мовби навіть з відтінком гордовитості відповів Свидригайлов, – а тому чом же й не побути пошляком, коли це убрання в нашому кліматі так зручно носити і... і особливо, коли і природний нахил до того маєш...»</p>
Здатний на щирі почуття	<p>«Адже пропонуючи дівчині, яку я покохав, тікати зі мною в Америку або в Швейцарію, я, може, найщиріших почуттів тоді був сповнений, та ще думав взаємне щастя збудувати!...»</p> <p>«...я справді завдав певних неприємностей і турбот шановній вашій сестриці; отже, щиро шкодуючи про це, сердечно бажаю, – не відкупитись, не заплатити за неприємності, а просто зробити для неї що-небудь корисне на тій підставі, що не заприсягався ж я справді робити тільки лихе.»</p>
Гарний психолог	<p>«...людина взагалі навіть дуже й дуже любить бути ображеною, чи помічали ви це? А що вже жінки – то особливо. Навіть можна сказати, що</p>

	тим тільки й живуть».
Вміє бути вдячним	<p>«...посадовили мене тоді у в'язницю за борги, грек один там ніжинський. Тут і нагодилася Марфа Петрівна, поторгувалась і викупила мене за тридцять тисяч сребреників».</p> <p>«З нею він завжди був дуже терплячий, навіть ввічливий. У багатьох випадках навіть занадто був поблажливий до її характеру, аж сім років...(Марфа Петрівна)</p> <p>«Коли виникали між нами сварки я, здебільшого, мовчав і не дратувався...»</p>
Безпідставне звинувачення у вбивстві дружини	<p>«...медичне слідство виявило апоплексію, що сталася від купання одразу ж після доброго обіду, за яким було випито мало не цілу пляшку вина, та й нічого іншого і виявити воно не могло...»</p>
Чесний	<p>«Ні, який я картяр. Шулер – не картяр.»</p> <p>«Навіщо ж уникати жінок, коли я хоч до них охочий? Принаймні – заняття.»</p> <p>«...заявити їй прямо, що вірним цілком їй бути не можу.» (Марфа Петрівна)</p> <p>«...коли б тільки я захотів, то, звичайно, відписав би все її добро на себе ще за її життя».</p>
Здатний на благородні вчинки	<p>«Весь цей клопіт, тобто похорон та інше, я беру на себе. Знаєте, були б гроші, а я ж вам казав, що в мене є зайві. Цих двох пташенят і цю Поленьку я віддам в які-небудь сирітські заклади, які кращі, і покладу на кожного, до повноліття, по тисячі п'ятсот карбованців капіталу, щоб уже зовсім Софія Семенівна була спокійна. Та і її з багна</p>

	<p>витагну, бо хороша дівчина, правда ж?</p> <p>«Ну, а як випадє Володимирка – він по ній, а ви ж за ним? Адже так? Ну, а коли так, то, виходить, гроші і знадобляться. Для нього ж знадобляться, розумієте? Даючи вам, я все одно що йому даю».</p> <p>(Соня)</p> <p>«...наречена прийшла. Аркадій Іванович зразу ж сказав їй, що на якийсь час мусить в дуже важливій справі виїхати з Петербурга, а тому й приніс їй п'ятнадцять тисяч карбованців на срібло в різних білетах, і просить взяти їх від нього в подарунок, бо він давно мав намір подарувати їй цю дрібничку перед весіллям».</p>
<p>Інтерес до Раскольнікова</p>	<p>«Не гнівайтесь, Родіоне Романовичу, але ви мені самі чомусь здається страх яким дивним. Як хочете, а щось у вас є...»</p> <p>«Мені весь час здається, що ви чимсь схожі на мене...»</p> <p>«Ми з вами одного поля ягоди...»</p> <p>«Ви маєте власну думку і не побоялися мати її. Тим ви й викликали в мене цікавість».</p>
<p>Про себе</p>	<p>«...я людина похмура, нудна, ... шкоди не роблю, а сиджу в кутку; деколи три дні розговорити не можуть».</p> <p>«...я хазяїном неабияким зробився, в маєтку живши; мене в цілій окрузі знають. Книги теж передплачував. Марфа Петрівна спочатку схвалювала, а потім все побоювалась, що я зачуся».</p> <p>«...я людина розпусна і бездіяльна».</p>

	<p>«...ні до кого ніколи в мене не було ненависті, навіть бажання помсти не виникало...сперечатися теж не любив і не гарячкував...»</p> <p>«Діти мої лишились у тітки; вони багаті, а я їм особисто не потрібний. Та і який я батько! Собі я взяв тільки те, що подарувала мені рік тому Марфа Петрівна. З мене досить».</p>
<p>Ставлення інших персонажів</p>	<p>«Ви, може, навіть і зовсім не ведмідь... Мені здається навіть, що ви людина хорошого товариства або принаймні вмієте при нагоді бути порядним». (Раскольніков)</p> <p>«Я чув одначе, що у вас тут багато знайомих. Ви ж те, що називається «людина не без зв'язків»».(Раскольніков)</p> <p>«Бездушний, злий егоїст...» (Дуня)</p>

Очікуваний висновок. Ідея-протест Аркадія Івановича Свидригайлова виражається у запереченні лицемірних і несправедливих законів суспільного життя. Розпусне життя в Петербурзі, подружнє життя з Марфою Петрівною, переслідування Дуні – неповний перелік вчинків, які він здійснює всупереч моралі. Оточуючі вважають його розпусником і вбивцею, що анітрохи його не турбує: «...я нічиєю думкою особливо не цікавлюсь...» Але, разом з тим, він забезпечує сиріт Мармеладових, допомагає Соні, пропонує Раскольнікову оплатити його втечу в Америку, а коли той відмовляється, дає гроші Соні на його підтримку у засланні. Така суперечливість його поведінки свідчить про роздвоєність особистості Свидригайлова. Переступивши межу дозволеного, він, на відміну від Раскольнікова, не страждає, а нудьгує: ««...я нудився! Та що! За кордон я раніше їздив, і завжди мені нудно бувало». Роздвоєність

особистості Свидригайлова доводить його до самогубства, роздвоєність особистості Раскольнікова – до краху «теорії «надлюдини».

IV група. Цитатна характеристика образу Соні Мармеладової

Ім'я, прізвище	Софія Семенівна Мармеладова
Вік	«...незважаючи на свої вісімнадцять років, вона здавалася ще майже дівчинкою, багато молодшою за свої роки, зовсім майже дитиною...»
Зовнішність	«... худе, бліденьке і злякане личко з розкритим ротом і з нерухомими від жаху очима. Соня була мала на зріст,... худенька, але досить гарненька блондинка з чудовими блакитними очима». «...скромно і навіть бідно одягнена дівчина...» «Це було худеньке, зовсім худеньке і бліде личко, трохи неправильне, якесь гостреньке, з гостреньким маленьким носиком і підборіддям, її навіть не можна було назвати й гарненькою, але ж блакитні очі її були такі ясні, і коли вони пожвавлювались, обличчя її ставало таким добрим і простодушним..»
Освіта	«...років чотири тому, географію і всесвітню історію проходити, та через те, що я сам був не дуже обізнаний, та й потрібних підручників бракувало, бо які й були книжки...їх уже тепер і немає... на тому й закінчилося все навчання. На Кірі Персидському спинились. Потім, уже зрілого віку дійшовши, прочитала вона кілька книжок змісту романтичного, та недавно ще, стараннями пана Лебезятникова, одну книжку – «Фізіологію» Льюїса... з великим інтересом прочитала... от і вся

	її освіта». (Мармеладов)
Риси характеру	
Вірить в Бога	<p>«Що ж би я була без Бога? – швидко, енергійно прошептала вона, мигцем скинувши на нього очима, що враз заблискотіли, і міцно стиснула рукою його руку».</p> <p>« – Та я ж Божої волі знати не можу... І нащо ви питаєте про те, чого не можна питати? Навіщо такі пусті запитання? Як може статися, щоб це від мого рішення залежало? І хто мене тут суддею поставив: кому жити, кому не жити?» (Раскольнікову)</p> <p>«Ой, ні!.. Бог цього не допустить! – вихопилось, нарешті, у Соні із стиснених грудей». (Про смерть Катерини Іванівни, сиріт, хворобу Соні)</p> <p>«Її Бог укриє, Бог!..» (Про Полю, яка може стати повією)</p> <p>«Ви Бога зреклися, і Бог вас покарав, дияволові віддав!..» (Про «теорію Раскольнікова»)</p>
Смиренна	«...чого тільки натерпілася вона, дочка моя, від мачухи своєї, зростаючи, про те я і не казатиму».
Жаліслива	<p>«Бо, коли Соня не нагодувала, то... вже не знаю що! не знаю!»</p> <p>«Та вона свою останню сорочку скине, продасть, боса піде, а вам віддасть, коли вам треба буде, от вона яка!» (Катерина Іванівна)</p> <p>«Тридцять копійок винесла... останні, все, що було я сам бачив...» (Мармеладов)</p>
Відповідальна	«Адже чесніше, в тисячу раз чесніше і розумніше було б просто з мосту та в воду і враз усе кінчити!

	<p>– А з ними що ж буде? – тихо спитала Соня, підвівши на нього страдницький погляд, але разом з тим начебто зовсім і не здивувавшись його словам. Раскольников дивно глянув на неї».</p>
Здатна на самопожертву заради ближніх	<p>«Вона он і жовтий білет взяла через те, що мої ж діти з голоду пухли, себе за нас продала!..» (Катерина Іванівна)</p>
Скромна	<p>«...трималась вона скромно і пристойно...» «Побачивши несподівано повну кімнату людей, вона не те щоб зніяковіла, а й зовсім розгубилася, сторопіла, мов маленька дитина, і навіть зробила рух, щоб піти назад».</p>
Ставлення інших персонажів	<p>«... людей мимоволі вабило до неї». «...моя Соня (покірлива вона, і голосок у неї такий лагідний... білявенька, личко завжди бліде, худеньке)...» (Мармеладов) Нічого не сказала, тільки мовчки на мене подивилася... Так не на землі, а там...про людей сумують, плачуть, але не докоряють» (Мармеладов) «... ви ще не знаєте, яке це серце, яка це дівчина!» (Катерина Іванівна) «...я оце сказав одному кривдникові, що він не вартий одного твого мізинця... і що я моїй сестрі зробив сьогодні честь, посадовивши її поруч з тобою». (Раскольников)</p>

Очікуваний висновок. Ідея-переконання Соні Мармеладової – християнська любов до Бога і ближнього. Дівчина не має ґрунтовної освіти, тому сприймає оточуючий її світ не розумом, а серцем. Соня заради

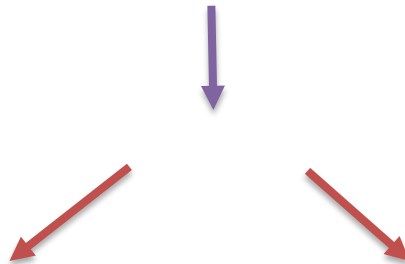
порятунку рідних жертвує собою. Як подвиг самозречення розцінює її життя Раскольников: «Я не тобі вклонився, я всьому стражданню людському вклонився», – говорить він, цілуючи дівчині ноги. Соня, на відміну від Раскольнікова, «переступила» не через іншу людину, не через християнську мораль, а через себе. Вісімнадцятирічна дівчина, схожа на дитину, з блідим і зляканим обличчям виявляється духовно багатшою і морально сильнішою за Раскольнікова. Віра в Бога, відданість людям дає їй сили протистояти жорстокому і несправедливому світу. «Тиха» Сонечка у своїй беззахисності та чистоті протиставляє антигуманній «теорії Раскольнікова» своє розуміння ідеї перетворення світу – оновлення його через доброту, покірність, жертвність.

Колективне створення ОС «Двійники Родіона Раскольнікова»

Родіон Раскольников

«Воля і влада, а головне влада!»

Двійники

Лужин

Свидригайлов

*«...полюби, перш за всіх,
особливо
одного себе, то й справи
свої упораси як слід...»
поля ягоди».*

«... я нічисю думкою

не цікавлюсь...»

«Ми з вами одного

Колективне створення ОС «Антиподи Родіона Раскольнікова»

Родіон Раскольников

«... я хотів Наполеоном зробитись, через те й убив...»

Антиподи

Дмитро Разуміхін

*«Жива душа життя вимагатиме,
суддею поставив: жива душа не послухається кому жити, кому не жити?»
механіки...»*

Соня Мармеладова

«І хто мене тут